

se taxaverint; servi quidem vel ancillæ talia perpetrantes, centenis flagellis publice verberandi sunt, ac turpiter decalvandi. Eorum vero domini, si iuraverint nihil tale ordinasse, ad legis huius sententiam nullatenus teneantur: atque illi qui suos conservos occiderint, in potestate domini sui eorum causa consistat, ut faciendi de eis quod voluerint licentiam habeant. Si vero alienum quis occiderit servum, ei procul dubio traditurus est, cuius servum vel ancillam dinoscitur occidisse. Quæcumque autem persona ingenua propter furti rapacitatem in itinere vel in domo positum quemquam insidians occidisse detegitur, homicida continuo pro homicidio puniatur: et quoniam consilio quisque vel iussu homicidium faciendum insistens, noxior iudicandus est, quam ille qui homicidium opere perpetravit, id specialiter constituendum oportebit, ut excepta causa servorum, de quibus supra taxatum est, si ingenuum vel ingenuam per servum vel ancillam dominus dominave occidendum præceperit, et per arduam apud iudicem publicamque tormentorum discussionem talia de dominis suis fuerint manifeste confessi, si hoc per legitimum testem firmare nequiverint, servis super dominis suis credi non oportebit. Sed ipsi tunc domini, qui talia iussisse dicuntur, coram iudice se suo sacramento innocentes reddere non morentur. Ipsi vero qui homicidium fecisse confessi sunt, aut pro homicidio puniantur, aut occisorum parentibus vel propinquis tradantur, ut quid de eis facere voluerint habeant potestatem. Quod si domini eorum iurare nequiverint, servus proculdubio vel ancilla tam noxia perpetrantes, ducentenis verberati flagellis, turpiter etiam decalvandi sunt. Domini vero, quibus iubentibus tale nefas admissum est, capitali se noverint supplicio perimendos. Nam si ingenui quilibet ex communi consilio homicidium perpetrare deliberaverint, ille qui fortasse percusserit, aut quocumque ictu hominem interfecerit, morte damnandus est. Illi vero qui cum eis concilium habuisse reperiuntur, quamvis non percusserint, propter iniquum tamen consilium ducentorum flagellorum ictibus publice extensi, et decalvationis fœditatem passuri sunt. Atque insuper proximis occisi parentibus quinquagenos solidos componere compellantur, aut si non habuerint unde componant, perenniter servituri tradantur.

XIII.—*Flavius Recesvintus Rex.*

Ne liceat quemcumque servum aut ancillam aliquo membro truncare.

Superiori lege dominorum indiscretam sævitiam a servorum occisione privamus. Nunc etiam ne imaginis Dei plasmationem adulterent, dum in subditis crudelitates suas exercent, debilitationem corporum prohibendam oportuit. Ideo decernimus, ut quicumque dominus dominave absque iudicis examinatione, et manifesto scelere servo suo vel ancillæ manum, nasum, labium, linguam, aurem etiam vel pedem absciderint, aut oculum evulserint, seu quancumque partem corporis detruncaverint, aut detruncare vel extirpare præceperint, trium annorum exilio sub pœnitentia relegentur apud episcopum, in cuius territorio aut ipse manere, aut factum scelus esse videtur. Omnem vero facultatem ipsorum, si filios habuerint, qui tamen non sint scelerum eorum participes, tueantur, atque gubernent, reddituri quum redierint rei domino dominave rationem. Si certe filii legitimi defuerint, aliis parentibus ita iudex facultatem eorum custodiam committat, qualiter quum redierint de rebus suis ratio illis reddatur. Sin autem nullus de proximis fuerit, iudex ipse curam habeat, qualiter et cuncta gubernet atque conservet, et de iisdem postea rationem reddat.

XIV.—*Flavius gloriosus Recesvintus Rex.*

Vt homicidam cunctis liceat accusare.

Si homicidam nullus accuset, iudex mox ut facti crimen agoverint, licentiam habeat corripere criminosum,

ut pœnam reus accipiat quam meretur. Nec enim propter accusatoris absentiam, aut aliquid fortasse conlidium sceleris debet vindicta differri; sed tam uxor mortem mariti, vel si quid noxium ab alio forte pertulerit, quam etiam maritus si simile aliquid uxorem pati contigerit, licitum habebit inquirere, et iuxta qualitatem criminis legaliter ulciscendum insistere. Ita ut si manente adversus reum tali intentione, maritus et uxor vitam finierint, et imperfectam causam reliquerint, eorum filii seu propinqui, quibus ad capiendam hæreditatem legitima successio competit, accusare reum, vel homicidam, ac sicut parentes facere poterant, instante prosequi habeant potestatem. Nec enim dignum est parentum aut propinquorum habere facultatem, si non reus vel homicida debitam sententiam condemnationis excipiat. Quod si iudex admonitus huius rei vindex esse desiterit, et dilatans accusantes ad regiam cognitionem ex hoc querela pervenerit, sciat se pro mortuo quem vindicare noluit, medietatem homicidii, hoc est, CCL. solidos petenti esse daturum. Facultates sane eius, qui pro suo est scelere puniendus, non antea cuiquam usurpare conceditur, nisi per iudicium prius ultionis ex lege sententia detur.

XV.—*Flavius Cintasvintus Rex.*

Quod et proximis et extraneis homicidam conceditur accusare.

Quum cæterorum criminum reos pœnas semper oportet excipere quas merentur, nefas esse putandum est, homicidas umquam indemnes reliquere, quos seriori magis condecet atrocitate puniri. Ne ergo possit evadere homicida quod fecit, aut aliquis scelus eius præsumat forsitan excusando celare, primo proximis occisi datur licentia accusandi: quod si iidem proximi adquirendam defuncti mortem, aut tepidi fuerint, aut forte distulerint, tunc accusandi homicidam, tam omnibus generaliter aliis parentibus, quam exteris, aditum pandimus. Ita ut qui homicidam fraudulenter excusare conatus fuerit, vel defendere, commodum quod propterea fuerit consequutus, in duplum compellatur accusatori persolvere. Nam homicidii reus numquam potest esse securus, quum contra eum accusationem deferre nulli penitus licentia denegetur.

XVI.—*Flavius Cindasvintus Rex.*

Si homicida ad ecclesiam confugiat.

Non sumus immemores, de homicidis hactenus atque maleficis diversas quidem legum sententias præcessisse, et iuxta qualitatem sceleris pœnas esse propositas, quas unusquisque eorum merebatur excipere. Tamen quia nequitia huius auctores, quanto in malis amplius prompti sunt, tanto ad evadendum supplicium occasiones sæpe prædunt, ac se plerumque basilicarum Dei defensionum committunt, qui contra divinum præceptum scelera perpetrare non metuunt: ideoque quia numquam debet hoc scelus inultum relinqui, quod et vitam perimit, et quorundam mentes ad deterius frequenter impellit, hoc omne per ævum mansurum damus edictum, ut quemcumque homicidam seu maleficum lex puniri præcipit, et præterea qui ex suo disposito, vel malæ voluntatis ad sensu tale nefas committit, nulla hunc occasio, nullaque umquam ab hac sententia potestas excuset; sed etiam si contigerit eum ad altare sanctum fortasse confugere, non quidem præsumat eum absque consulto sacerdotis persequutor eius abstrahere. Consulto tamen sacerdote, ac reddito sacramento, ne eumdem sceleratum publica mortis pœna condemnet, sacerdos eum sua intentione ab altare repellat, et extra chorum proiciat; et sic ille, qui eum persequitur, comprehendat: cui ab ecclesia eiecto non alias mortales inferat pœnas, sed omnem oculorum eius visionem extinguat, aut in potestate parentum vel eorum, cuius propinquus occisus fuerit, contradendus est. Et excepto mortis periculo, quidquid de eo facere voluerint, licentiam habeant: quatenus dum malorum

pravitas conspiciat constituta sibi supplicia præterire non posse, vel metu saltim territus a malis abstineat, quem malæ voluntatis intentio ad illicitum facinus sponte sæpe præcipitat.

XVII.—*Flavius Cindasvintus Rex.*

De parricidis et eorum rebus.

Dum nullum homicidium voluntate commissum nostris legibus relinquatur inultum, et illum magis oportet mortem excipere, qui consanguinitate proximum præsumperit occidere: proinde hoc omne per ævum promulgamus edictum, ut quicumque parricidium fecerit, hoc est, patrem aut matrem, seu fratrem aut sororem, vel quemcumque sibi propinquum ex proposito vel intentione pravæ voluntatis occiderit, confestim comprehensus a iudice eadem morte puniatur, qua ipse alium punire præsumpsit. Ita ut seu vir, sive mulier sit qui parricidii crimen admiserit, si filios non habuerit, omnis parricidæ hæreditas ad hæredes propinquos occisi pertineat. Si vero filios de alio coniugio habuerit, medietas facultatis eius filiis occisi proficiat, et medietas filiis parricidæ: si tamen in scelere patris aut matris conscii non fuerint adprobati: nam si conscios eos scelus parentum habuerit, omnis parricidæ hæreditas filiis occisi proficiat. Quod si neque parricida, neque occisus filios reliquerint, tunc omnem facultatem parricidæ parentes occisi, aut propinqui sibi in omnibus vindicabunt, vel proximi, qui mortem eius ulciscendam instituerint, iuri suo applicare non dubitent.

XVIII.—*Antiqua.*

De his qui proximos sanguinis sui occiderint.

Si patrem filium, aut pater filium, seu maritum uxorem, aut uxor maritum, aut mater filiam, aut filia matrem, aut frater fratrem, aut soror sororem, aut gener socerum, aut socer generum, vel nuris socrum, aut socrum nurum, vel quemcumque consanguinitate sibi proximum, aut suo generi copulatum occiderit, morte damnetur. Quod si propter hoc homicida ad ecclesiam, vel ad al-

LIBER VII.

DE FURTIS ET FALLACIIS.

I. TITVLVS.

DE INDICIBVS FVRTI.

I. De indice, et his quæ indicari dicuntur. — II. Non credendum indicanti servo, nisi cum domini testimonio. — III. Si index furti sit conscius. — IV. De mercede indicis. — V. Si innocens in quocumque crimine accusetur ab indice.

I. — De indice, et his quæ indicari dicuntur.

Iudex reum, qui accusatur, antea non torqueat, quam ille, qui acusat, si indicem præsentare noluerit, se per placitum trium testium roboratione firmatum ea conditione constringat, ut si is qui accusatus est manifestis indicis innocens comprobatur, ipse pœnam, quam alii intendit, excipiat: et tamen postquam innocentia patuerit accusati, accusator a iudice distringatur, et pro agnoscenda rei veritate indicem præsentet invitus: quem si præsentare nequiverit, saltim qui sit ex nomine manifestet, ut districtus a iudice, vera convincat esse ea quæ indicavit. Quod si eum nec ipse iudex per alicuius potentis defensionem, aut patrocinium seu metum regie potestatis discussioni suæ præsentare non potuerit, ad re-

T. I.

taria sacra confugerit, in potestate parentum vel propinquorum occisi tradendus est, ut salva tantum anima, quidquid de eo facere voluerint, habeant potestatem. Omnem vero sustantiam suam hæredibus occisi iuxta legis superioris ordinem iubemus addici, aut etiam fisco, si hæredes proximos occisus non reliquerit, sociari. Nam homicida, nec facultatibus suis liberatus utetur, etiam si pœnam mortis evadere mereatur.

XIX. — Si a proximo sanguinis casu proximus occidatur.

Si pater filium, aut mater filiam, aut filius patrem, aut frater fratrem, aut quemlibet sibi propinquum gravibus coactus iniuriis, aut dum repugnat, occiderit, et hoc idoneis testibus, quibus merito fides possit adhiberi, apud iudicem potuerit adprobare, quod parricidium dum propriam vitam tuetur admiserit, securus abscedat, nec ullum vitæ periculum, aut dispendia facultatum, vel tormenta formidet: illa vero discretione servata, quæ in cunctis casibus est de homicidiis constituta.

XX.—*Flavius Recesvintus Rex.*

Si servus servum casibus præscriptis occidat.

Si cunctis superscriptis casibus, servus servum occidisse detegitur, omnem compositionis summam, quæ de casu tali est occasione taxata, servi dominus ex medietate domino servi persolvat. Quod si pro eo satisfactore contemnat, servum sine dubio tradat.

XXI.—*Antiqua.*

De his qui animas suas perituro necaverint aut occiderint.

Si quis quolibet casu videat se oppressum, aut sciendo veritatem se necaverit, aut periurasse detegitur; dum hæc iudex agnoverit, addicetur, et centum flagella suscipiat, et ad testimonium notam infamiae incurrat, et postea ei testificare non liceat. Et sicut superiori lege de falsariis continetur, insistente iudice, quartam partem facultatis suæ illi consignandam, cui fraudem perituro moliri conatus est.

giam id cognitionem, si propere est, deferre procuret: si autem longe est, episcopo vel duci renuntiet, ut eorum maior auctoritas hunc iudicio faciat præsentari. Quod si neglexerit nuntiare, de propria indicis facultate omne, quod perit, iussu principis, vel episcopi atque iudicis querelanti restituatur. Iudex autem si non potuerit probare quod iudicavit, pro omni satisfactione teneatur obnoxius. Quod si rerum causa grandis est, si ingenuus est cum infamio hoc novemcuplam, servus vero sexcuplam compositionem exolvat, et centum insuper flagella idem servus suscipiat. Quod si idem ingenuus unde componat non habuerit, et ei quem infamare tentavit, et ei cui mentitus est, pariter servituros tradatur. Servus vero si compositionem pro se exolvere non potuerit, aut si noluerit pro eo satisfacere dominus, servum pro reatu tradere non moretur.

II. — Non credendum indicanti servo, nisi cum domini testimonio.

Si servus sine conscientia domini sui aliquid indicaverit, aliter ei non credatur, nisi dominus pro persona servi testimonio suo dixerit esse credendum, de honestate mentis eius preferens testimonium verum.

III.—*Antiqua.*

Si index furti conscius sit.

Si index furti conscius adprobatur, nullam pœnam incurrat, et damnum solutionis evadat: mercedem vero pro indicio non requirat, cui sufficere debet ut securus abscedat. Qui si forsitan rem quæ furtim ablata est, cum furti ipsius consorte dividerit, quæ in portione suscepta, et apud se retinuit, simpla tantum restituat.

IV.—*Antiqua.*

De mercede indicis.

Si quis furem prodiderit, si tamen furti ipsius conscius non est, non plus pro indicio accipiat, nisi quantum res valuerit, quæ furtim ablata est: si tamen domino rei compositio fuerit exoluta. Si autem talis sit fortasse conditio, ut necesse sit illum, qui fur probatur, occidi, et nihil de eius facultatibus inveniatur, aut si servus fuerit, et dominus servi substantiam eius suæ vindicet potestati, et in compositionem, qui perdidit res suas, nihil fuerit consequutus; tunc tertiam partem de re reperta pro mercede indicii consequatur, et delator nihil amplius iam requirat.

V.—*Antiqua.*

Si innocens in quocumque crimine accusetur ab indice.

Quicumque accusatur in crimine, id est, veneficio, maleficio, furto, aut quibuscumque factis illicitis; accusator eius concurrat ad comitem civitatis, vel ad iudicem, in cuius territorio est constitutus, ut ipse secundum leges causam discutiant: et quum agnoverint crimen admissum, reum comes aut iudex comprehendat, et si capitalia non admiserit, tunc ei, cui reus est, aut componere compellatur, aut, si non habuerit unde componat, serviturus ei tradatur: si vero innocens adprobatur, de iudicio securus abscedat. Ille vero, qui accusavit, et pœnam et damnum suscipiat, quod debuit pati accusatus, si de crimine fuisse convictus. Comes tamen aut iudex nullum discutere solus præsumat, ne aliquid possit esse concludium, ut innocens fortasse tormenta sustineat. Prius tamen pœnæ non subiaceat, quam aut sub præsentia iudicum manifestis probationibus arguatur, aut certe, sicut in aliis legibus continetur, eum accusator inscribat; et sic in præsentia iudicum superiorum nominatorum questionis agitur examen.

II. TITVLVS.

DE FVRIBVS ET FVRTIS.

I. Ut exponat quid quærit, qui rem furtivam requirere dicit.—II. Si servus ante datam, seu post datam libertatem faciat furtum.—III. Si servus ad alium dominum transiens, quodcumque committat illicitum.—IV. Si ingenuus cum servo alieno faciat furtum.—V. Si dominus cum servo suo faciat furtum.—VI. Si servus alienus suadeatur ad illicita faciendâ.—VII. De his qui cum furibus conscii fuerint.—VIII. Si de fure quis nesciens comparaverit.—IX. Si de fure quis cognitus comparaverit.—X. De pecunia, et regis rebus furto sublati.—XI. De tintinnabulis furatis.—XII. De instrumentis molini furatis.—XIII. De damno furis.—XIV. Ut fur captus perducatur ad iudicem, et ut ingenuus cum servo faciens furtum, unam compositionem exsolvat.—XV. Si fur gladio se vindicans occidat.—XVI. Si fur nocturnus, dum capitur, occidatur.—XVII. De male tractatis, et indebite contractis rebus, et ut tantum de illa re compositio fiat, quæ fuerit ablata.—XVIII. De his, quæ a diversis naufragiis rapiuntur.—XIX. De hereditate, et successoribus furis.—XX. De his, qui fures, aut reos captos excusserint.—XXI. Si servus domino, vel conservo suo fecerit furtum.—XXII. Infra quod tempus fur captus iudici presentari iubetur.—XXIII. Si furtive alienus quadrupes occidatur.

I.—Ut exponat quid quærit, qui rem furtivam requirere dicit.

Qui rem furtivam requirit, quid quærat iudici occulte debet exponere, ut ostendat per manifesta signa quid perdidit; ne veritas ignoretur, si non evidenti signa monstraverit.

II.—*Antiqua.*

Si servus ante datam, seu post datam libertatem faciat furtum.

Si quis in servitio constitutus furtum admiserit, et postea a domino suo fuerit manumissus, illa, quæ antea commissærat, ad damnum domini non pertineant, sed ipse, sicut servus, pœnam vel damnum legibus suscipiat constitutum, qui illicita perpetrasset dimoscitur. Quod si post libertatem datam hoc fecerit, ita ut servus compositionem, et C. flagella suscipiat. Quod si tale factum non fuerit, propter quod servituti tradatur, in libertate accepta nihilominus permaneat.

III.—*Antiqua.*

Si servus ad alium dominum transiens, quodcumque committat illicitum.

Si servus dum ad alium dominum transit, aliquid de rebus prioris domini involaverit, aut abstulerit, seu quodcumque damnosum alicui intulerit, dum pro crimine cupiditatis cupit addici, discutatur a iudice: et si id crimen admisisset convincitur, posterior dominus, si voluerit, pro servo damnum compositionis exsolvat. Certe, si noluerit, servus secundum criminis qualitatem tradatur ad pœnam.

IV.—Si ingenuus cum servo alieno faciat furtum.

Si quis ingenuus cum servo alieno in aliquo crimine inventus fuerit, aut furtum forsitan faciant, vel aliquid rapiant, aut illicita quæcumque committant; secundum superiorem legem medietatem eiusdem compositionis exsolvant, ita ut ambo publice fustigentur. Et si noluerit dominus pro servo satisfacere, ipsum servum pro compositione tradere non moretur. Quod si capitalia forte commiserint, simul servus cum ingenuo morte damnentur.

V.—*Antiqua.*

Si dominus cum servo suo faciat furtum.

Si dominus cum servo suo ad furtum faciendum ierit, hanc compositionem non servum, sed dominum implere iubemus: ita tamen ut dominus iuxta leges C. flagellis publice fustigetur. Servus autem ideo erit indeminis, quia domini iubentis obedivit imperiis.

VI.—*Antiqua.*

Si servus alienus suadeatur ad illicita faciendâ.

Si quis servum alienum ad furtum faciendum, aut alias quascumque res illicitas committendas, vel etiam adversus seipsum fortasse persuaserit, ut domino eius perditionem exhibeat, quod facilius eum per malam et iniquam persuasionem ad suum servitium fraudulenter addicat, et fraus ipsa iudicis fuerit investigatione detecta: dominus servi nec servum perdat, nec ullam calumniam pertimescat: sed ipse cuius concludio vel suasionem servus crimen admiserat, ut eum sibi per aliquam occasionem ad servitium potuisset addicere; ipse eius servi domino quantum ille involaverit, aut quantum culpabilem rem admiserit, septuplam compositionem implere cogatur. Ipse autem servus in conventu publice C. flagella suscipiat, pro eo quod dominum suum despiciens, insidiantem consenserat; et sic postmodum domino suo reddatur.

VII.—*Antiqua.*

De his qui cum furibus conscii fuerint.

Non solum ille qui furtum fecerit, sed etiam et quicumque conscius fuerit, vel furtum ablata sciens suscepit, in numero furantium habeatur, et simili vindictæ subiaceat.

VIII.—*Flavius Recesvintus Rex.*

Si de fure quis nesciens comparaverit.

Universam rem nulli ingenuo liceat de incognito ho-

mine comparare, nisi certe fideiussorem adhibeat cui credi possit, ut excusatio ignorantiae auferatur. Quod si aliter fecerit, qui comparaverit, a iudice districtus aures præsentet infra tempus sufficienter a iudice constitutum. Quem si non potuerit invenire, adprobet se aut sacramento aut testibus innocentem, quod eum furem nescierit, et quod apud eum cognoscitur, accepta pretii medietate, restituat: atque ambo datis invicem sacramentis promittant, quod furem fideliter quærant. Quod si fur omnino inveniri nequiverit rem tantumdem quæ emptæ est, domino rei emptor ex integritate reformet. Si vero dominus rei furem noverit, et eum publicare noluerit, rem ex toto amittat, quam emptor quiete possideat. Hæc et de servis forma servabitur.

IX.—*Antiqua.*

Si de fure quis cognitus comparaverit.

Si quis rem furtivam sciens a fure comparaverit, ille, qui emit, suum repræsentet auctorem, et postea tantquam fur componere non moretur. Si vero furem non invenerit, duplam compositionem quæ a furibus debetur, exsolvat: quia apparet illum furi esse similem, qui rem furtivam sciens comparasse cognoscitur. Quod si servus hoc fecerit, aut medietatem compositionis de ingenuis persolvat, aut hunc servituum dominus tradat.

X.—*Antiqua.*

De pecunia, et regis rebus furto sublati.

Si quis de thesauri publicis pecuniam, aut aliquid rerum involaverit, vel in usus suos transtulerit, in novemcuplum eam restituat.

XI.—*Antiqua.*

De tintinnabulis furatis.

Si quis tintinnabulum involaverit de iumento vel de bove, solidum reddat; de vacca tremisses duos; de arietibus, vel quibuscumque pecoribus tremisses singulos cogatur exsolvere.

XII.—De instrumentis molini furatis.

Si quis de molinis aliquid involaverit, quod furatum est restituat, insuper et componat, sicut de aliis furtis lege tenetur, et extra hoc C. flagella suscipiat.

XIII.—*Flavius Cintasvintus Rex.*

De damno furis.

Cuiuslibet rei furtum, et quantalibet pretii æstimatione taxatum, ab ingenuo novies, a servo vero sexies, ei qui perdidit sarcietur, et uterque reus C. flagellorum verberibus coerceatur. Quod si aut ingenuo desit unde componat, aut dominus componere pro servo non aduat; persona, quæ se furti contagio sordidavit, servitura rei domino perenniter subiacebit.

XIV.—*Antiqua.*

Ut fur captus perducatur ad iudicem, et ut ingenuus cum servo faciens furtum unam compositionem exsolvat.

Fur, si captus fuerit, perducatur ad iudicem, ut ingenuus in novemcuplum sublata restituat, et extensus publice coram iudice C. flagella suscipiat. Quod si non habuerit unde componat, careat libertate, illi serviturus cui furtum fecerit. Servus autem sexcupli compositionem cogatur exsolvere, et centum flagella ante iudicem extensus accipiat. Ipse vero in custodia a iudice teneatur, quousque dominus eius pro eo admonetur, ut pro servo suo componere non moretur; aut si certe distulerit, eum pro crimine, cui malum fecit, tradere non moretur. Id denique in hac lege servandum est, ut si servus et ingenuus, seu servi et ingenui, unum animal aut quamcumque unam rem pari consensu furaverint, unam compositionem exsolvant; id est, ingenuus medietatem novemcupli, et servus idem medietatem sexcupli, flagella tamen secundum superiorem ordinem ac-

cepturi. Nam et de maiore summa furti, a servo et ingenuo, vel a servis et ingenuis facta, prædicta forma servabitur: et quemadmodum superius constitutum est, ante iudicem flagellandi sunt.

XV.—*Antiqua.*

Si fur gladio se vindicans occidatur.

Fur qui per diem gladio se defensare voluerit, si fuerit occisus, mors eius nullatenus requiratur.

XVI.—*Antiqua.*

Si fur nocturnus, capitur, occidatur.

Fur nocturnus captus in furto, dum res furtivas secum portare conatur, si fuerit occisus, mors eius nullo modo vindicetur.

XVII.—*Antiqua.*

De male tractatis et indebite contractis rebus, et ut tantum de illa re compositio fiat, quæ fuerit ablata.

Si quis res, aut vestimenta aliena male tractaverit, aut in itinere constitutum in aliquo contigerit, vel furtim ei quodcumque tulerit; non pro omni sarcina solutionem implere cogatur, sed de hoc quod furtim abstulit, vel male tractavit, secundum leges componere non moretur.

XVIII.—*Antiqua.*

De his, quæ a diversis naufragiis rapiuntur.

Quidquid ex incendio, ruina vel naufragio raptum fuerit, et aliquis ex hoc quidquam ab aliquo susceperit sive celaverit, in quadruplum reformare cogatur.

XIX.—*Antiqua.*

De hereditate, et successoribus furis.

Si quis furi mortuo in hereditatem, aut ex testamento, aut ex sanguinis propinquitate successerit; quia crimen cum fure defecit, pœnam quidem non sustineat, sed damni satisfactionem exsolvat, quod fur si vixisset, fuerat soluturus. Si autem maius est damnum quam hereditas, faciat cessionem.

XX.—*Antiqua.*

De his, qui fures, aut reos captos excusserint.

Si quis furem captum, aut reum alicui excusserit; si maioris loci persona est, extensus coram iudice pro sola presumptione C. flagella suscipiat, et quem excussit, repræsentare cogatur. Quod si alter eum prehenderit, cuius causa non est de eadem compositione, quam fur facere potuerat, pro labore suo quartam partem accipiat. Si autem fur inventus non fuerit, iam tunc et pœnam furis, qui hunc excussit, perferat, et tantum de suo ipse componat, quantum fur, quem excusserat, convictus satisfacere potuerat. Si certe minor persona fuerit, et furem repræsentaverit, pro presumptione sola et ipse C. flagella suscipiat. Si autem furem invenire non potuerit, et pœnam furis et damnum ipse sustineat, quantum fur, quem excusserat, convictus satisfacere potuerat. Nam si præter furem alterius criminis quicumque reum excusserit, similiter C. flagella extensus accipiat; et si eum invenire vel præsentare nequiverit, eidem continuo vindictæ subiaceat, quam reum illum, qui excusus est, legalis sanctio pati demonstrat. Si vero servus, domino nesciente, ista commiserit, pro presumptione sola CC. flagella suscipiat, et quem excussit præsentet. Quem si non præsentaverit, dominus eius, si voluerit, pro eo summam compositionis exsolvat: quod si componere noluerit, iuxta crimen admissum, servum aut pro damno, aut pro supplicio tradat.

XXI.—*Antiqua.*

Si servus domino vel conservo suo fecerit furtum.

Si servus domino suo vel conservo aliquid involaverit, in domini potestate consistat quid de eo facere ve-

lit: nec iudex se in hac re admisceat, nisi dominus servi fortasse voluerit.

XXII. — Antiqua.

Infra quod tempus fur captus iudici presentari iubetur.

Si quis furem, aut quemcumque reum comprehenderit, statim perducatur ad iudicem. Caeterum suae domui amplius quam una die aut nocte eum retinere non audeat. Si quis contra hoc fecerit, quinque solidos pro sola praesumptione iudici cogatur exsolvere. Et si servus hoc sine conscientia domini sui fecerit, C. flagella suscipiat. Si vero servus cum domini voluntate id commiserit, compositio redundet ad dominum. Ita ut si honestioris loci persona est, X. solidos iudice cogatur exsolvere, ex quibus medietatem sibi iudex usurpet, et aliam medietatem illi det, qui damnum noscitur pertulisse.

XXIII. — Flavius Recesvintus Rex.

Si furtive alienus quadrupes occidatur.

Si quis caballum alienum, aut bovem, vel quodlibet animalium genus nocte, aut occulte occidisse convincitur, novemcupli compositionem dare cogatur. Quod si convinci non potuerit quod talia fecerit, sacramenta evidentissime dabit. Si vero hoc servus, immittente domino, commiserit, et ex hoc manifestis indicibus invenitur, dominus servi tanquam fur novemcupli compositionem implere cogatur. Quod si servus non convincitur, aut sexcuplum reddat, aut cui damnum fecit, ipse servitus subiaceat. Quod si innox fuerit inventus, iuxta quod aliis legibus est decretum, satisfaciatur petitor domino servi.

III. TITVLVS.

DE VSRPATORIBVS, ET PLAGIATORIBVS MANCIPIORVM.

I. Si quis mancipium alienum usurpet. — II. Si servum vel ancillam ingenuum plagiasset detegitur. — III. De ingenuorum filiis plagiatis. — IV. Si servus alienum plagiaverit servum. — V. Si servus ingenuum plagiaverit, domino imperante. — VI. Si servus ingenuum plagiaverit, domino nesciente.

I. — Flavius gloriosus Recesvintus Rex.

Si quis mancipium alienum usurpet.

Quicumque ingenuus mancipium usurpaverit alienum, eiusdem meriti mancipium alterum cum eo compellatur domino reformare. Si vero servus hoc fecerit, ipsum mancipium domino reddat, et C. flagella suscipiat. Quod si usurpatum mancipium praesens non fuerit, dominus servi eiusdem meriti mancipium illi domino det, qui mancipium amisit, donec qui ablati est, restituatur: et sic ille, qui pro eo datus fuerat, servitus domino reformetur.

II. — Flavius Recesvintus Rex.

Si servum vel ancillam ingenuum plagiasset detegitur.

Si quis ingenuus servum alienum vel ancillam plagiaverit, quatuor servos aut ancillas domino vel dominae reformare cogatur, et centum flagellis publice verberetur. Quod si non habuerit unde componat, ipse subiaceat servituti.

III. — Antiqua.

De ingenuorum filiis plagiatis.

Qui filium aut filiam alicuius ingenui vel ingenuae plagiaverit, aut sollicitaverit, et in populos nostros, vel in alias regiones transferri fecerit: huius sceleris auctor patri aut matri, fratribusque, si fuerint, sive proximis parentibus in potestate tradatur, ut illi occidendi aut vendendi eum habeant potestatem. Aut si voluerint, compositionem homicidii ab ipso plagiatore conse-

quantur, id est, solidos CCC., quia parentibus venditi, aut plagiati non levius esse potest, quam si homicidium fuisset admissum. Quod si eum ex peregrinis ad propria potuerit revocare plagiator, CL. solidos, hoc est, medietatem homicidii exsolvat; aut si non habuerit unde componat, ipse subiaceat servituti.

IV. — Antiqua.

Si servus alienum plagiaverit servum.

Si servus servum plagiaverit alienum, domino nesciente, servus, qui hoc fecerit, CL. flagella coram iudice extensus accipiat; et si etiam postmodum qui plagiatus est domino reformetur. Ille vero, cuius servus plagiatus fuerat, mercedem capturae a plagiatoris domino non requirat. Ita tamen, ut si fortasse qui plagiatus est, tarde reperitur, plagiatoris dominus a iudice districtus alium eiusdem meriti mancipium, aut etiam eundem plagiatorum ei, cuius servus aut ancilla plagiata est, dare compellatur: tamdiu sibi servitutum, quamdiu suus servus aut ancilla ei restituatur, et ille ita postmodum domino suo reformetur.

V. — Antiqua.

Si servus ingenuum plagiaverit, domino imperante.

Si servus ingenuum plagiaverit ex domini iussione, ipse dominus compositionem, quae est de ingenuis constituta, compellatur implere: ita ut dominus C. publice flagella suscipiat, et servum iussa domini complementem molestia non contingat.

VI. — Si servus ingenuum plagiaverit, domino nesciente.

Si servus sine conscientia domini sui ingenuum plagiaverit, parentibus plagiati sine aliqua dilatione tradatur, ut quod de eo facere voluerint, in eorum consistat arbitrio. Quod si qui plagiatus est reduci potuerit, et dominus pro servo componere velit, libram auri pro iniuria ingenui dabit.

IV. TITVLVS.

DE CVSTODIA ET SENTENTIA DAMNATORVM.

I. Si iudex pro crimine interpellatus postea contemnatur. — II. Ut comes iudici auxilium praebet pro comprehendendis in crimine accusatis. — III. Si carcerem quis frangat, aut custodi persuadeat. — IV. De tollendis commodis ab his, qui in custodia retinentur. — V. Si iudex criminibus favens, criminis absolvat. — VI. De damno iudicis criminis indebita solventis. — VII. Ut reus non in absconso, sed publice percipiat sententiam legis.

I. — Flavius gloriosus Recesvintus Rex.

I. — Si iudex pro crimine interpellatus postea contemnatur.

Si quis pro furto interpellaverit iudicem, et eum contemnens postea sine conscientia eius aliquid a reo in compositionem acceperit, quo praesumptione sua quinque solidos iudice invitatus exsolvat. Quod si hoc servus sine conscientia domini sui fecerit, C. flagella suscipiat, et dominus servi nullam molestiam pertimescat. Nam si cum domini voluntate hoc fecerit, ipse dominus compositionem superius comprehensam compellatur exsolvere.

II. — Antiqua.

Ut comes iudici auxilium praebet pro comprehendendis in crimine accusatis.

Quotiens gotus, seu quilibet in crimine, aut in furto, aut in aliquo scelere accusatur, ad corripendum eum iudex insequatur. Quod si forte ipse iudex solus eum comprehendere, vel distringere non potest, a comite civitatis quaerat auxilium, quum sibi solus sufficere non possit. Ipse tamen comes illi auxilium dare non moretur, ut criminis reus insultare non possit.

III. — Antiqua.

Si carcerem quis frangat, aut custodi persuadeat.

Si quis carcerem frerit, aut custodi persuaserit, aut ipse carcerarius aut custos eos quos compeditos habet, sine iudicis iussione aliqua fraude laxare praesumpserit, eandem poenam vel damnum, quod ipsi rei fuerant excepturi, sustineant.

IV. — Antiqua.

De tollendis commodis ab his, qui in custodia retinentur.

Iudex si aliquos in custodia detinuerint, vel ii qui reos capiunt, aut custodiendos accipiunt, ab his quos in custodia miserint innocentes, catenati nomine nihil requirant, nec pro absolute eorum aliquid beneficii consequantur. Quos vero culpabilis in custodia detinuerint, per singulos quos capiunt, singulos tremisses sibi praesumere non vententur. Si vero talis sit fortasse conditio, ut ille qui captus fuerat, ad solvendam compositionem relaxetur; ipse iudex eandem compositionem cogatur implere. Quae quum ad eum, cui debetur ad integrum, ipso insistente pervenerit, pro labore suo decimum consequatur. Si quis amplius, quam nos statimus, accipere fortasse praesumpserit, ei cui abstulit reddat in duplum.

V. — Antiqua.

Si iudex criminibus favens, criminis absolvat.

Si iudex quolibet beneficio corruptus aliquem innocentem occiderit, simili morte damnetur. Si vero eum, qui morte dignus est, criminis absolverit, septuplum quantum pro eius absolute acceperat, illi, cui erat culpabilis, cogatur exsolvere, et de iudicaria potestate repulsus, infamis a sibi successore iudice distringatur, ut eum, quem relaxavit, presentet in iudicio, qualiter de crimine convictus poenam excipiat quam meretur.

VI. — Flavius gloriosus Recesvintus Rex.

De damno iudicis criminis indebita solventis.

Iudex criminis non parcat pro patrocinio aut amicitia alicuius. Nam si favens criminibus non vindicaverit innocentem, et absolverit criminis, non quidem moriatur, aut debilitationem corporis patiatur, sed tam pro homicidio quam pro omni negotio summam compositionis exsolvat.

VII. — Antiqua.

Ut reus non in absconso, sed publice percipiat sententiam legis.

Iudex quotiens occisurus est reum, non in secretis aut in absconso locis, sed in conventu publice exerceat disciplinam.

V. TITVLVS.

DE FALSARIIS SCRIPTVARIYM.

I. De his, qui regias auctoritates et praecipiones falsare praesumpserint. — II. De his, qui scripturas falsas fecerint, vel falsare tentaverint. — III. De his, qui sub nomine regis aut iudicis communitaria falsa sive finxerint sive detulerint. — IV. De his, qui testamentum contra viventis voluntatem falsaverint, vel aperuerint. — V. De his, qui voluntatem defuncti celare vel falsare pertentant. — VI. Si quisque sibi nomen falsum imponat, aut parentes vel genus mutet. — VII. De callide et fraudulenter anterioribus scripturis confectis. — VIII. De callide et fraudulenter posterioribus scripturis confectis. — IX. De his, qui contra notarios publicos, ac regias iussiones principum recitare vel scribere ausi fuerint.

I. — De his, qui regias auctoritates et praecipiones falsare praesumpserint.

Hi, qui in auctoritatibus nostris vel praecipionibus aliquid mutaverint, diluerint, subtraxerint, vel interposuerint, vel tempus aut diem mutaverint, sive designaverint, et qui signum adulterinum sculperint vel im-

presserint: honestior mediam partem facultatem suarum amittat, fisci commodis profuturam; minor vero persona manum perdat, per quam tantum crimen admisit. Quod si contingat illos auditores vel iudices mori, ad quos audientia vel iussio destinata fuerat: aut episcopo loci, aut alio episcopo, vel iudicibus vicinis territorii illius, ubi iussum fuerat, negotium terminare liceat, et datum praecipionem offerre, et eorum iudicio negotium legaliter ac iustissime ordinare.

II. — Flavius Cindasvintus Rex.

De his, qui scripturas falsas fecerint, vel falsare tentaverint.

Si quis scripturam falsam facerit, aut recitaverit, vel supposuerit sciens, vel in iudicio protulerit, et qui veram suppresserit, subtraxerit, diruperit, vel designaverit, aut diluerit, quicumque signum adulterinum sculperit, fecerit, vel impresserit: talium scelerum rei, eorumque conscii dum fuerint publicati, si potentiores sunt, quartam partem facultatum suarum amittant. Si vero alieno iuri debitam scripturam subtraxerint, aut vitiaverint, eam scripturam subtraxisse, vel vitiasse eorum iudice sua professione depromant, quae professio a testibus roborata, perditae vel vitiatae scripturae roborem obtineat. Quod si evidentissime quid scriptura continuerint, recordari non potuerint; tunc ille cuius scriptura fuit, habeat licentiam comprobare per sacramentum suum, aut per testem quid ipsa scriptura continuit evidenter, et ita datum veridice testimonium scripturae reparet veritatem. Si vero minor extiterit facultas eorum, quam quod aliis facere conati sunt damnum; ipsi proculdubio, cum his quae habere videntur, eius servituti subiciantur, cui fraudem fecisse noscuntur. De quarta vero parte, quam dari praecipimus, principem ordinante vel iudice, tres portiones ille accipiat, qui damnum pertulit, vel pati potuerat. Quarta vero regiae potestati servetur, ut qui exinde fieri debeat, in arbitrio eius consistat. Humiliores sane vilioresque personae, quae talia detectae fuerint commisisse, et iuxta superiorem ordinem conscribere debebunt professionem, et perpetuo cui fraudem fecerint addicantur ad servitutum. Insuper autem, tam humiles quam potentes personae centenis flagellorum erunt ictibus coercendae. Quod si servi hoc fecerint, et eos alieni iuris esse patuerit, illis consignentur perenniter servituti, quibus scripturam subtraxisse, aut celasse, vel laesise fuerint adprobati. Quod si iuventibus dominis suis talia fecerint, omne damnum redundet ad dominum. Ita etiam et de his praecipimus observari, qui lucro suo studentes aliena testamenta, vel alias scripturas suppresserint, aut vitiaverint, ut his quibus competunt, impedire aliquid possint. Et hi similiter tamquam falsarii teneantur, et iuxta qualitatem personae superiori damno multentur. Quod si de supra taxatis capitulis nihil videatur accidere, id est, qui scripturam alterius reperitur vitiasse, dirupisse, falsasse, celasse, vel si quid in hac lege constitutum est, admisisse, sed sola negligentia, casu atque incuria suam quisque perdidit scripturam, vel sibi dixerit fuisse ablatam; si testis qui in eadem scriptura subscripsit adhuc suppressis existit, per ipsum poterit coram iudice omnis ordo scripturae perditae reparari. Quod si testem ipsum, qui in ea scriptura subscriptor accessit, mortuum esse consiterit, tunc si legitimi et cognitores reperti fuerint alii testes, qui eandem scripturam se dicant vidisse, et omnem textum vel firmitatem eiusdem scripturae plenissime nosse; similiter publica iudicum investigatione per eorum testimonium ille qui scripturam perdidit, poterit suam reparare, et percipere veritatem.

III. — Antiqua.

De his, qui sub nomine regis aut iudicis communitaria falsa sive finxerint, sive detulerint.

Qui falsa communitaria sub nomine regis sive iudicis

nesciens protulerit, non incurrat falsitatis invidiam; sed eum quia commonitorum dederit, non moretur ostendere. Quod si eum noluerit nominare, aut quod ab eo commonitorum acceperit noluerit approbare; pro qualitate personæ ipse reatum falsitatis incurrat, sicut superius continetur de his qui falsas scripturas confecerunt. Quod si ambo falsitatis conscii habeantur, ambo falsarii teneantur.

IV. — Antiqua.

De his, qui testamentum contra viventis voluntatem falsaverint, vel aperuerint.

Qui viventis testamentum, aut ordinationis eius quamcumque scripturam contra ipsius falsaverint vel aperuerint voluntatem, ut falsarius iudicetur.

V. — Antiqua.

De his, qui voluntatem defuncti celare, vel falsare pertentant.

Qui defuncti celaverit voluntatem, aut in eadem aliquid falsitatis intulerit; lucrum quod forsitan iudicio testatoris per ipsam scripturam fuerat habiturus, amittat, illis quibus fraudem facere conatus est profuturum; et insuper pro falsitate ferat infamium. Nam si parvam, aut nullam rem exinde consequi potuisset, ut falsarius condemnatur.

VI. — Antiqua.

Si quisque sibi nomen falsum imponat, aut parentes vel genus mutet.

Qui sibi nomen falsum imponit, vel genus mutat, aut parentes finxerit, aut aliquam imposturam fecerit; reus falsitatis habeatur.

VII. — Flavius Cintasvintus Rex.

De callide et fraudulenter anterioribus scripturis confectis.

Quorumdam sæpe calliditas exigit, ut novæ sanctionis constituamus edictum, dum eorum nova et abhorrenda fraudis molimina in aliorum deceptionem concinnata cognoscimus. Proinde quia sunt plerique tanto alios circumveniendi studio dediti, ut sub unius causæ nomine in multis capitulis per scripturæ seriem interdum aliquos obligent; huius perpetim valituræ legis constitutione decernimus, ut quicumque cum alio de negotio speciali definiens generalem scriptis constitutionem subintroduxerit, atque ita circumvenerit aliquem, ut dum de una causa fit convenientia, callide per scripturam intextat, unde omnem de aliis negotiis alterius vocem extinguat; vel etiam fortasse proveniat, ut non quidem per scripturam, sed sub aliis verbis aliud simulans quicumque aliquem dolose ac fraudulenter in quocumque decipiat, huius rei præsumptor et publica notetur infamia, et ei quem circumvenerat, manens obnoxius, eandem, quæ de falsariis lata est, censuram legis incurrat. Simili quoque damno vel pœna mulctandi sunt, qui propter evacuandam fraudulenter posteriorem scripturam, per anterioris scripturæ seriem res easdem quas posterior scriptura continet, in alterius nomine callide obligasse reperiuntur. Ita ut tam ille qui sub hac fraude talem scripturam fecisse detegitur, quam ille in cuius nomine facta fuisse constiterit, si conscius fraudis huius agnoscitur, eadem, qua supra taxatum est, et in rebus, et in corpore iactura damnetur; et evacuata priori scriptura, firma nihilominus posterior habeatur.

VIII. — Flavius Recesvintus Rex.

De callide et fraudulenter posterioribus scripturis confectis.

Non immerito cogitur debitum hæredis exsolvere, qui successor hæreditatis nascitur exitisse. Quia ergo nullis fraudem necesse est occasionibus excusare, huius perpetim valituræ legis sanctione censemus, ut quicumque cuilibet per cuiuscumque scripturæ contractum res quas-cumque dederit, quæ tamen reperiuntur quandoquidem, aut non eius iuris fuisse qui dedit, aut id quod dedisse videtur, per priorem scripturam, aut quæcumque de-

finitionem in cuiuscumque prius nomine obligasse, et sub quodam argumento id postmodum alteri dedisse, aut quod suum non erat, ut iam prius alteri dederat; dum fraudis huius commentum manifeste patuerit, ipse quidem qui fecit si suppressis est, et promissionem et pœnam, quam ab eo edita scriptura testatur, supplere cogendus est. Si vero post eius obitum eadem, quæ prædicta est, fraus inveniri potuerit, id quod dator spondit de re eius, aut hæredes cum pœna etiam scripturæ compellendi sunt petenti persolvere: aut si fortasse maior est auctoris sponsio, vel pœna per scripturam taxata, quam esse constant eius hæreditas, si noluerint hæredes satisfacere pro auctore, de eo saltim quod ex rebus eius possident, cogendi sunt causidico facere cessionem. Quod si hæredes non sint, ab his quibus res ipsa vel facultas quæ relicta est, possessa fuerit, universa reddi iuxta præsentem sententiam oportebit. Eadem etiam in causis talibus ratione servata, ut si repertum fuerit conscio illo eandem fraudem intercessisse, in cuius nomine prior scriptura conscripta dinoscitur; tam ille qui fecit, quam iste qui conscius extitit, ad satisfactionem promissionis vel pœnæ quam posterior scriptura continet, secundum superiorem ordinem æqualiter teneantur, atque etiam iusta tenorem superioris legis de his qui falsas scripturas confecerint, et in corporibus et in rebus damna pariter sortiantur.

IX. — Antiqua.

De his, qui contra notarios publicos, ac regias iussiones Principum recitare vel scribere ausi fuerint.

Quorumdam inlicitæ actionum perversitates exigunt legem ponere pro futuris, ut eos quos verbis disciplina non corrigit, saltim legalis censura coercendos emendet. Et quia plerosque cognovimus iussiones regias non solum scribere, sed etiam recitare, atque scripturas exhibere notariis roborandas, unde diversa in ipsis præceptionibus regni nostri introducuntur, vel dictantes, atque scribentes capitula, ea ipsa addi conantur, quæ nec a nostra celsitudine ordinationis moderamine disponuntur, nec populo Dei congrua cernuntur, nec institutio rectæ veritatis præcipienda decernit; unde et gravissimis damnis, ac spoliis, vel fatigiis populos ditioni nostræ subiectos prospeximus molestari: obinde huius novellæ sanctionis edicto censemus, ut modo et deinceps nullus ex notariis quorumlibet, seu cuiuslibet gentis et generis homo extra notarios publicos, vel propriæ regie celsitudinis, eorumque pueros, atque illos quos principalis instituerit præceptionis alloquium, iussiones sive diversas institutiones, quæ ex nomine regio præscribuntur, recitare audeat, nullus scribere præsumat, nullus recitatum vel scriptum cuilibet notario ad roborandum dare intendat, sed tantum notarii publici, ac proprii nostri, aut nobis succedentium regum, vel ipsi qui a nostra clementia fuerint ordinati, iussiones, vel quascumque regias præceptiones recitare, et inlicenter scribere intendant. Quicumque tamen ex ipsis cunctis vetitis extiterit deprehensus, utrum ingenuus, an forsitan servus Principum, vel iudicum instantium ducentorum flagellorum verberibus turpiter decalvatus, ac insuper pollice in manu dextra absciso, se caruisse condeat, pro eo quod contra huius institutionis edicta non sibi licitas conaverit exercere actiones.

VI. TITVLVS.

DE FALSARIIS METALLORVM.

I. De torquendis servis in dominorum capite pro corruptione monetæ, et eorum mercede, qui hoc visi extiterint revelasse. — II. De his, qui solidos aut monetam adulteraverint. — III. De his, qui acceptum aurum alterius metalli permixtione corruperint. — IV. Si quorumcumque metallorum fabri de rebus creditis reperiantur aliquid subtraxisse. — V. Vt solidum aureum integri ponderis nemo recuset.

I. — De torquendis servis in dominorum capite pro corruptione monetæ et eorum mercede, qui hoc visi extiterint revelasse.

Servos torqueri pro falsa moneta in capite domini dominæ non vetamus, ut ex eorum tormentis veritas possit facilius inveniri. Ita ut si servus alienus hoc prodiderit, et quod prodiderit verum extiterit: si dominus eius voluerit, manumittatur, et domino eius a fisco pretium detur: si autem noluerit, eidem servo a fisco tres auri uncie dentur: si vero ingenuus fuerit, sex uncias auri pro revelata veritate merebitur.

II. — Flavius Cintasvintus Rex.

De his, qui solidos aut monetam adulteraverint.

Qui solidos adulteraverit, circumciderit, sive raserit, ubi primum hoc iudex agnoverit, statim eum comprehendat, et si servus fuerit, ei dextram manum abscindat. Quod si postea in talibus causis fuerit inventus, regis præsentia destinetur, ut eius arbitrio super eum sententia depromatur. Quod si hoc iudex facere distulerit, ipse de rerum suarum bonis quartam partem amittat, quæ omnimodis fisco proficiat. Quod si ingenuus sit qui hæc faciat, bona eius ex medietate fisco acquirat: humilior vero statum libertatis suæ perdat, cui rex iusserit servicio deputandus. Qui autem falsam

monetam sculpsit, sive formaverit, quæcumque persona sit, simili pœnæ et sententiæ subiacebit.

III. — Antiqua.

De his, qui acceptum aurum alterius metalli permixtione corruperint.

Qui aurum ad facienda ornamenta susceperit, et adulteraverit, sive æris aut argenti vel cuiuscumque vilioris metalli permixtione corruperit, pro fure teneatur.

IV. — Si quorumcumque metallorum fabri de rebus creditis reperiantur aliquid subtraxisse.

Aurificis, argentariis, vel quicumque artifices, si de rebus sibi commissis aut traditis aliquid subtraxerint, pro fure teneantur.

V. — Vt solidum aureum integri ponderis nemo recuset.

Solidum aureum integri ponderis cuiuscumque monetæ sit, si adulterinus non fuerit, nullus ausus sit recusare, nec pro eius commutatione aliquid monetæ requirere, præter hoc quod minus forte pensaverit. Qui contra hoc fecerit, et solidum aureum sine ulla fraude pensantem accipere noluerit, aut petierit pro eius commutatione mercedem, districtus a iudice, ei, cui solidum recusavit, tres solidos cogatur exsolvere. Ita quoque erit et de tremisse servandum.

LIBER VIII.

DE INLATIS VIOLENTIIS ET DAMNIS.

I. TITVLVS.

DE INVASIONIBVS, ET DIREPTIONIBVS.

I. Vt solus patronus vel dominus culpabiles habeantur, si eisdem iuventibus ingenuus vel servus inlicita operentur. — II. Si possessor per violentiam expellatur. — III. Si ad faciendam cædem turba coadunetur. — IV. Si intra domum vel ianuam suam violenter aliquis includatur. — V. Vt nulla res ab alio possessa absque iudicio usurpetur. — VI. Si ad diripiendum quisque alios invitasse reperiatur. — VII. Ne, absente domino, vel in expeditione publica constituto, cuiusquam domus inquietetur. — VIII. Si aliquid inlicitum faciant servi eius, qui in expeditione est publica constitutus. — IX. De his, qui in expeditionem eunt aliquid auferre, et de prædari præsumperint. — X. Vt socios suos nominet, apud quem pars rapinæ inventa cognoscitur. — XI. De his, qui diripiendam indicare reperiuntur. — XII. De his, qui in itinere vel in opere rustico constituto aliquid abstulerint, vel molestiam inferre præsumperint. — XIII. Si ille, qui diripit, in ipsa direptione morte necetur.

I. — Flavius gloriosus Recesvintus Rex.

Vt solus patronus vel dominus culpabiles habeantur si eisdem iuventibus ingenuus vel servus inlicita operentur.

Hoc principaliter generali sanctione censemus, ut omnis ingenuus, atque etiam libertus aut servus, si quodcumque inlicitum, iubente patrono vel domino suo, fecisse cognoscitur, ad omnem satisfactionem et compositionem patronus, vel dominus obnoxii teneantur. Nam qui eius iussionibus obedientiam detulerunt, culpabiles habere non poterunt, quia non suo excessu, sed maioris imperio id commississe probantur.

II. — Si possessor per violentiam expellatur.

Quicumque violenter expulerit possidentem priusquam pro ipso iudicis sententia procedat, si causam meliorem habuerit, ipsam causam de qua agitur perdat. Ille vero qui violentiam pertulit, universa in statu quo fuerant recipiat quæ possedit, et securus teneat. Si vero illud invasit quod per iudicium obtinere non potuit, et causam amittat, et aliud tantum quantum invasit reddat expulso.

III. — Antiqua.

Si ad faciendam cædem turba coadunetur.

Qui ad faciendam cædem turbas congregaverit, atque seditionem alteri unde contumelium corporis sentiat, fecerit vel faciendam incitaverit, aut præceperit; mox ut iudex facti crimen agnoverit, eum comprehendere non moretur. Ita ut caput, huius sceleris infamia notatus, extensus publice coram iudice L. flagella suscipiat, et omnes qui cum eo venerint, vel quid lecerint, nominare cogatur; ut si in eius patrocinio non sunt, unusquisque ingenuorum quinquagena flagella suscipiant. Servi autem huius criminis socii, si alterius domini sunt, singuli in conventu publico ad aliorum terrorem extensi coram iudice ducentenos ictus accipiant flagellorum.

IV. — Flavius Cintasvintus Rex.

Si intra domum vel ianuam suam violenter aliquis includatur.

Quicumque dominum vel dominam intra domum, vel cortis suæ ianuam violenter incluserit, eisque aditum egressionis negaverit, sive ut id fieret aliis præceperit, pro ausos temeritate auctor sceleris det domino vel dominæ auri solidos numero XXX., et præter hoc C. flagella suscipiat. Hi vero, qui malis voluntatibus eius consenserint, auxiliumve, ut hoc fieret, præstiterint, si in eius patrocinio non sunt, singuli ingenuorum quindenos solidos illis, quibus violentiam intulerunt, cogantur inferre, et pro admisi præsumptione centena flagella suscipiant. Servi autem si id domino vel domina non iubente commiserint, ducentos ictus accipiant flagellorum. Si vero ita dominus vel domina a violento vel præsumptore extra suam domum vel ianuam excludantur, ut continuo, quod est gravius, potestas eis ab ea domo vel familia, cæterisque rebus auferatur, commissor sceleris damnum invasionis incurrat, atque etiam C. ictus accipiat flagellorum. Ingenui autem huius criminis socii, si in eius patrocinio non sunt, C. flagella suscipiant, et singuli